

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (vključno Chicago) in Kanado \$8.00 na leto, \$4.00 za pol leta, \$2.00 za četrt leta; za Chicago in okolico Cook Co., \$9.50 za celo leto, \$4.75 za pol leta; za inozemstvo \$11.00.

Subscription rates for the United States (except Chicago) and Canada \$8.00 per year, Chicago and Cook County \$9.50 per year, foreign countries \$11.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju v skladu, če je priložil poštino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s urednikom:
PROSVETA

2657 - 59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

Glasovi iz naših naselebin

Po Sansovi konvenciji

W. Aliquippa, Pa. — Drugo Sansovo konvencijo bi bilo treba obširno opisati. Do sedaj sta o njej poročala urednika Prosvete in Proletarca in nekateri drugi. Jaz se bom omejil le na nekatere točke.

Iz naše naselebine smo se odpeljali v Cleveland v petek zjutraj, 30. maja, in sicer Louis Gerzel, Frank Štrubelj in podpisani. Prva dva sta zastopala našo podružnico št. 12, jaz pa federacijo SNPJ v zapadni Penni. Delegat te federacije je bil tudi John Terčelj. Theresa Gerzel pa je šla na konvencijo že dan poprej, in sicer na zborovanje gl. odbora, kajti ona je v širšem odboru že od ustanovitve Sansa naprej, na tej konvenciji pa je bila ponovno izvoljena v ta odbor.

Ker je Louis dober šofer in ima izvrsten avtomobil, smo premerili razdaljo 125 milj v dveh urah in pol in znašli smo se pred Slovenskim narodnim domom na St. Clair ave.

Tam je bilo že več delegatov in glavnih odbornikov, zato je bilo ob svidenju mnogo rokovanja in pozdravljanja. Srečanje s stari prijatelji iz vseh krajev širne Amerike je res zanimalo, seznanil pa sem se še z nekaterimi novimi kot s Puncarjem iz Milwaukeeja, ki ga poznam že dolgo po njegovih člankih v Prosveti in Proletarcu, prav tako s pogrebnikom Ermencem iz istega mesta. Kdo ne pozna tega imena, ko ga vidimo vsak dan v Prosveti, namreč koliko jih je na ta dan pokopani. Ermenc je zelo dovtipna oseba in prijaznega značaja, zato pa ima menda kontrolo nad vsemi, ki tam umrejo. Ermenc je štajerski Slovenec in na opazko, češ, da mrtve pokopava in da ima dober biznis, je dejal, da rajši vidi enega mrtvega Štajerca kot pa deset živih Kranjcev. Odgovorili pa smo mu, da bi bilo obratno zanj še boljše, nakar nam je podaril zelo lepe karte od njegovega pogrebnega zavoda. To se je godilo pred začetkom konvencije.

Konvencijo je odprl naš poznani bojevnik za delavske pravice Ebin Kristjan v nadvse pomembljivem govoru, nadaljnje zborovanje pa so vodili trije Jožeti: Joško Oven, Joe Durn in Joseph Zavertnik ml. Zborovanje je bilo vzorno, zanimivo in res imenitno. Med poročili je bilo podano tudi poročilo o težbi reaktivnega Gabrovška proti časopisu Enakopravnosti, in sicer radi člankov, ki jih je priredil Sansov tajnik Mirko Kuzhel. Medtem pa smo čuli našo žalost, da so Progressive Slovenke iz Clevelanda že pripevale \$500 v obrambni fond za to tožbo. Tudi konvencija je nakazala \$1000 za isti namen in se zavezala, da bodo podružnice še nadalje zbirale za obrambo proti atentatu, ki ga hočejo izvršiti črnusuknježi proti našemu naprednemu elementu.

Naše mišljenje je dobro izrazil br. Fred Vider, ki je dejal približno tole: "Gabrovšek je prišel po čast v Ameriko. Njemu ni treba iskati časti tukaj, ker je ne bo našel, on naj bi rajši v stari domovini pomagal in sodeloval z narodom za boljšo Jugoslavijo, pa bi tam dobil čast." Delegacija je s ploskajem odobraval njegove besede, katere so povedale vse. Bravo, br. Vider!

Nad vse zanimive so bile konvenčne priredbe. Udeležili smo se jih v petek in soboto, a radi odhoda, se nismo mogli udeležiti nedeljske. Povedal sem že mnogim in ponovno naglašam, da bi morali slišati govore na konvenciji in priredbah ne le vsi Slovenci in Jugoslavlani, pač pa vsi Slovani v tej deželi. Ti govori in predavanja so bila zelo zanimiva in prepričevalna, vredna zlatega denarja.

Reakcionarna Ameriška Demovina je pisala ob času kon-

Barbara Gold in njen bratec Joey, ki sta za "četov dan" svojemu očetu kupila par copaj in cigar, kakor so storili tisoči drugih otrok.

venčje o nekem pogrebu in sedmini našega Sansa. Bil sem radoveden in bi rad dobil ta listič v roke, a ga nisem, kajti pri napredni družini Louis Perme, kjer sem stanoval, ga ne čitajo. S Frankom Strumbloomom sva naročila, da ga nama preskrbijo in ravno, ko pišem te vrstice, sem prejel zavitek od Louisa Permeta iz Clevelanda. Tako bom videl, kaj so o nas pisali frakarski pristaši in urednik Debevec.

V nedeljo popoldne, ko smo se vračali domov iz Clevelanda, smo se ustavili v Elwood Cityju pri napredni družini John Bizjak. Ta družina vedno podpira organizacijo Sans. Bizjak je brat naše Therese Gerzel. Tam smo bili deležni izvrstne postrežbe, za kar jim izrekam iskreno zahvalo in priznanje.

H koncu pa apeliram na vse napredne organizacije, društva, klube in domove, kakor tudi na posameznike, da vzajemno finančno podpiramo to nadvse napredno in potrebno organizacijo Sans, ki vrši koristno in poštovno delo za Slovence tukaj in v Jugoslaviji.

Geo. Smrekar.

Poročilo o stavki v Kanadi

New Waterford, Nova Scotia. — Iz našega kraja se niče ne oglasi v Prosveti, zato bom jaz poročal nekaj novic o tukajšnji premogarski stavki.

V Novi Scotiji in New Brunswiku je dne 15. februarja zastavkalo 13.000 majnarjev, med njimi tudi večina članov društva 558 SNPJ. Pred dvema tednoma pa je bil končno podpisan kontrakt in že so pričeli delati, toda po treh dneh, ko je kompanija prelomila kontrakt v več točkah, je predsednik distrikta 26 UMW of A. oklical ponovno stavko.

Ko pišem te vrstice, se nadaljujejo pogajanja, in pričakujemo, da bo prišlo do sporazuma v teku enega tedna.

V času stavke ni bilo nobenih izgredov, tako da so se vsi čudili, kajti pričakovali so nemirov in vlomov v trgovine. Organizacija UMW iz Združenih držav je pošiljala po \$5 na teden za ožene rudarje, poleg tega še po 50c za vsakega otroka, po \$3 pa za samske rudarje.

Radi stavke je nastalo resno pomanjkanje premoga v mestih Sydney in Glace Bayu, toda stavarji so nakopali dosti premoga za vse in ga prodajali na lastno pest. Najprvo si je vsak zase založil s premogom, potem pa ga je kopal še za druge. Premog so kopali tam, kjer so lahko prišli do njega, a kompanija ni temu nasprotovala. Vsakdo si ga je lahko nakopal, kolikor ga je želel.

Unija je izvolila posebne urednike, kateri so pregledovali, da se ne bi zgodila nesreča v teh majhnih rovijih, les za podpore pa so nosili kar s kompanijske skladišča. Ko bodo priobčene te vrstice, bo stavka najbrže že poravnana.

Herman Drobosch.
član 558 SNPJ.

Glas iz zdravilišča

Forestdale, N. Y. — Zopet se oglasam z newyorških hribov, oziroma iz zdravilišča, v katerem se časno nahajam. Kako dolgo bom tu, ne vem, ker je zelo slabo vreme. Mislim, da so tudi tu znoreli vremenski bogovi, in ne samo v Illinoisu, kjer ima rojak Brown svojo farmo.

Tu kar naprej dežuje, obenem pa je tudi zelo vetrovno. Ne vem od kod prihajajo vetrovi, najbrže s hribov. Kadar ni tu lepo, je za bolnike zelo slabo. Zunaj ne moremo hoditi in se sončiti, sedeti v sobi pa je zelo puščito.

V zdravilišču je neki mož, ki mu je že 81 let. Svoj rojstni dan je obhajal 6 t. m. O tem so se hitro razširile govorice po zdravilišču in takoj smo se začeli pogovarjati, kaj mu bi podarili za rojstni dan. Nekdo je predlagal škatljo cigar, ker mož rad kadil. Pričeli so zbirati prispevke. Vso stvar so prevzele ženske in zaeno kupile tudi lepo voščilno karto. Tu se nahaja tudi neki 70-letni slikar, kateri je neke na tihem dobil velik kos trdega papirja in nanj naslikal starčka in dan in leto njegovega rojstnega dne, kakor tudi napis "Happy Birth Day, Otto!"

Bolniki, kateri lahko hodijo, vedo v skupinah po šest pri eni mizi v veliki jedilnici. Starčku so ženske postavile na mizo lep šopek cvetic, vrhu šopka pa lepo voščilno karto, zraven pa lepo zavito škatljo cigar, dočim je slikar postavil lepo sliko na sredini mize.

Ko je starček vstopil v jedilnico, smo vsi skupaj zapeli "Happy birth day to you." Starček je bil zelo ginjen in precej časa ni mogel spregovoriti besede v zahvalo. Šele potem, ko se je malo umiril, je dejal, da ni kaj takega pričakoval od nas, bolnikov.

Sedaj pa malo o naših delegatih, ki so dne 7. t. m. obiskali zdravilišče. Dne 2. t. m. se je namreč pričela konvencija podporne organizacije W. B. F. of A., katera nastuje to zdravilišče. Konvencija se je vršila v Brooklynu. Približno 35 delegatov in nekaj glavnih odbornikov se je pripeljalo v Forestdale, da si ogledajo zdravilišče. Konvencija je zborovala dva tedna. Glavni predsednik me pozna že več let, prav tako tajnik zdravilišča. Predstavila sta me illinojskim delegatom, ki so po poklicu rudarji. Bili so iz Centralije.

Po večerji pa sem ostal v moji sobi, ker je bilo preveč hladno zunaj. Nenadoma pa nekdo potrka na vrata. Bil je glavni predsednik, s seboj pa je pripeljal delegata iz Pennsylvanije, rudarja iz okolice Pittsburgha.

Ime mu je Frank Ledarich, po narodnosti Hrvat. Takoj me je vprašal v hrvaščini, kako se mam. Ker je bilo zunaj deževno in hladno, sta ostala pri meniad eno uro. Ledarich je pred leti tudi delal na polju trdega premoga in so mu tamkajšnje razmere dobro poznane. Pogovarjali smo se o UMW in Johnu Lewisu, o stankah in sličnih stvareh. Ledarich je bil zelo vesel, ko je našel v tem zdravilišču Slovence, prav tako je mene razveselil njegov obisk.

Videl sem tudi dva delegata, ki sta imela že slavnike, a sta precej zmrzovala. Drugi dan je bila nedelja in so se pripravili za odhod že ob devetih zjutraj in tako je bilo konec delegatskega obiska. Kmalu bo tudi konec mojega bivanja tu, ker so vremenski bogovi znoreli in vreme zelo slabo vpliva na moje zdravje. V kratkem se podam domov k moji družini, katera me že težko pogreša. Na koncu pa pozdravljam vse čitatelje Prosvete in člane SNPJ.

Michael Ferla.

Frank Jankovich v Minnesoti

Chisholm, Mjan. — Vreme imamo še zmeraj hladno, zadnji teden pa je bilo mrzlo, tako da gledajo vrtovi bolj žalostno. Ljudje niso posadili niti krompirja, a je že skoraj konec junija.

Naznanjam naši javnosti, da bo prišel v Chisholm Jankovičev orkester iz Clevelanda. Tukaj bo 27., 28. in 29. junija. Dne 27. junija ob osmih zvečer bo nastopil v Evelethu v Hippodromu, kjer je prostora za 4.000 oseb. Dne 28. in 29. junija ob 8. uri pa bo igral v Slovenskem narodnem domu v Chisholmu. Tukajšnji Slovenski dom je zgotovljen in je sedaj eden najlepših domov v Minnesoti, tako da smo lahko ponosni nanj.

Jankovičev orkester bo prišel sem na povabilo miss Vide Poničvar. Ona je sedaj bricala izdajati tednik "Free Press". Ima moderne tiskarske stroje in tudi za slike. Miss Poničvar je zdelo izobraženo dekle in je najmlajša urednica in lastnica časopisa v Ameriki. Vsi Jugoslavlani smo lahko ponosni nanjo in ji moramo iti na roko ter ji pomagati. Kadar potrebujete tiskovine, obrnite se na njo. Naslov: Free Press, 219 W. Lake st., Chisholm.

Z velikim zanimanjem sem čitala članek Paula Bergerja, ki ga je poslal iz Trsta. Upam, da se bo pogostoma oglašil iz Jugoslavije in poročal v Prosveti o tamkajšnjih razmerah. Tudi jaz in moj soprog namerava iti tja na obisk. Upam, da bomo lahko že potovali i. 1948. Ako ne bi bilo toliko grde propagande proti Titovi vladi, bi lahko že tja potovali.

Tukaj je prepovedana Adamičeva knjiga "Večerja v Beli hiši", in to v ljudski knjižnici, češ, da je on komunist. Knjigo pa imamo v slovenski čitalnici. Jaz sem jo prečitala in nisem nikjer opazila, da piše za komuniste. Pozdrav vsem čitateljem Prosvete!

F. Lukanič.

Pismo iz Slovenskega Primorja

Cleveland, O. — Prejel sem pismo od mojega nečaka, ki je sin mojega starejšega brata Andreja Jankoviča, doma iz vasi Prelože pri Divači, Slovensko Primorje. Ta družina ima devet ali deset sinov in skoraj vsi so bili v partizanih. Ti kraji so bili po prvi svetovni vojni pod Italijo in ljudstvo je mnogo pretrpelo.

Pismo je datirano 4. maja in se glasi v izčrpk:

"Dragi stric Toni! — Naznanjam vam, da smo po dolgih letih prejeli Vaše pismo, ki ste ga pisali svojemu bratu Franetu. Pismo je hodilo tri mesece. Namesto strica Franeta vam pišem jaz, kajti on se je postal. V naših krajih smo veliko pretrpeli pod nemškimi okupatorji. Požigali so vsi in ubijali ljudi na vse načine; gorje, kdor jim je prišel v roke, pa

naj je bil nedolžen ali pa ko Dosti vasi leži v razvalinah. Skoraj v vsaki taki vasi so ubili deset ali več žrtev, ali vrtili žive v ogenj.

Naša vas pa ni bila porušena. Leta 1944 so jo nameravali žgati fašisti, a je niso, temveč je odpeljali nekaj naših vladinov v internacijo v Italijo, kjer jaz sem bil že zaznovan. Me odpeljejo, a sam ne, kako sem se rešil. Ostali, ki jih odpeljali, so bili vsi mrtvi. Tudi Nemci so nameravali požgati vas nekatkrat, a venoma se je izteklo vse srečno.

Tudi našo družino je ta vna hudo prizadela. Bili smo od doma, a vsi ne bomo nikoli več skupaj. Brat Ludvik je stal kot partizan na Griškem, neki Grk ga je ustrelil v glavo in tako sedaj počiva daleč tuji zemlji. Iz naše vasi jih padlo šest, od teh dva gošdarja. Moj najmlajši brat pa bil šestkrat ranjen. On je dal vojak in so ga poslali v sivo v ofirsko šolo. Poprej je bil v Beogradu v Titovi vojski, kajti bil je eden najboljših partizanskih borcev.

Brat Ivan je tudi pri vojski in ima čin podčasnika. Mislim, da bo tudi on ostal pri vojski. Brat Jože je v Trstu, Rudolf Lokvi, France pa je doma. Tudi Lojze je v Lokvi. On je v vojski. Jaz pa živim doma in sem poročen. Moj oče je bolan šest let in je največ na postelji. Ima bolezen v gladih, si ne more sam pomagati. Tudi mama je bila bolna, a se je že precej boljša. Tudi stric Frane je bolehen.

V naši družini je bilo osbratov pri vojaki, Jože pa bil interniran v Nemčiji. Niso ga prijeli kot partizana, poslali v Dachau, kjer je bil leto.

Naša meja je sedaj med kviljo in Preložom. Upam, da bodo nastale boljše razmere. Sedaj nam še vedno manj primanjkuje, zlasti obleke. Trstu bi lahko sicer te stvari kupili, toda je velika dragota, mi pa nimamo denarja. Na stric, če imate kaj podobne obleke, bi nam prišla zelo korist. Pošiljke skozi Reko pridejo prej. Iz Amerike dosti poljivo v naše kraje. Zaključujem in Vas lepo pozdravljam, kajti tudi ostalo družino Jankovičevih pozdravljam.

Naj omenim, da sem bil v hiši, v kateri je sedaj gospod moj nečak Toni, jaz rojen. To lo me veseli, ker so se bomo moji sorodniki v partizanih vrstah. Na Primorskem je bilo malo izdajalcev.

Anton Jankovič.

Tura eksekutivnega tajnika AZRJ

New York, N. Y. — Eksekutivni tajnik Ameriške zveze za konstrukcijo v Jugoslaviji Anthony Gerlach bo obiskal najvažnejša mesta v Californiji. Času med 13. julijem in 18. avgustom.

Najprvo bo imel 13. julija ven šod v San Pedro, nato bo obiskal Los Angeles, San Diego in okolico, Watsonville, San Jose in okolico, San Francisco in kraje v Californijski zalivu, vključno Sacramento in Fresno. Datum bo naznanjen pravočasno, kakor hitro vsa stvar aranžirana.

Namen njegove ture bo ustanovitev podružnic Ameriške zveze za konstrukcijo v Jugoslaviji, organiziranje zbirnih orodij, znanstvenih knjig, magazinov in časopisov; b) d. kuziranje o načrtih za praktično pomoč pri rekonstrukciji in strojalizaciji Jugoslavije s stroje izvežbanimi mehaniki in tehničnem osebje.

Apeliramo na ameriško-jugoslovske organizacije in prijatelje Jugoslavije za kooperacijo in pomoč, da bo ta tura uspešna. Pisma, v zvezi s tem, pošiljajte na predsednika pisanaslovite na predsednika podružnice AZRJ v San Francisco. Mr. Anthony Zurich, 426 West 22 st., San Pedro, Cal. ali na glavni stan organizacije The American Association for Reconstruction in Yugoslavia, Inc., 465 Lexington ave., New York, N. Y. AART.

so na delu temne sile, da državni zbornici ustanove slične "ne-ameriške" odbore kot je notorični "un-American committee" v kongresu. Upamo, da se ti državni ne osmešita s takimi stvarmi. Zdi se nam, da r' več dalec dan, ko bo ameriška reakcija prešla v defenzivo. Zasluga bo onih, ki se te reakcije niso ustrašili. V tem boju je pokazal največ poguma Henry Wallace.

Truman zmešal štrečno republikancem

Z vetiranjem davčnega predloga in vzdržanje veta v kongresu je Truman razkajal republikance in tudi marsikakšnega demokrata kot bi jih ne mogel skoraj z nobeno drugo akcijo. Zelo se je zameril tudi bogatim slojem, kajti od predlagane davčne redukcije bi oni imeli največje koristi. Davčni zakon je bil sestavljen po znanem "free enterprizerem" receptu, da kdor ima večje dohodke, tisti bi več spravil v žep. Na primer zakonska dvojica z \$2.500 letnih dohodkov bi plačala okrog \$30 manj dohodninskega davka, "free enterprizer" s \$50.000 letnih dohodkov pa okrog \$9.000 manj. Oni, ki imajo še večje dohodke, stotisoče ali milijone, bi bili sorazmerno še toliko več na boljsem.

Z drugo besedo, ljudje z majhnimi dohodki, delavci in mali farmarji bi od te davčne redukcije prejeli drobtino, bogatini pa pogačo. Ljudem z majhnimi dohodki pride seveda vsak dolar, vsak desetak prav. Če manjka dolarjev, manjka kruha, manjka čevljev, manjka obleke, manjka zdravil. Znižanje davčnega bremena za par desetakov bi se marsikakšni družini precej poznalo. Pri sestavljanju davčne predloge so republikanaki in demokratiški toriji na to tudi računali, češ male ljudi bomo zadovoljili z malo drobtino zato, da bomo premožnim in bogatim slojem lahko dali čim večjo pogačo. Ta igra je stara in znana. Republikancem se za enkrat ni obnesla, čeprav je bila to ena njih glavnih legislativnih točk — razen drakonske antidelavske zakonodaje sploh glavna točka. Če izgube še bitko za Taft-Hartleyjev antidelavski zakon, tedaj jim bo od vsega legislativnega programa ostala le — "Trumanova doktrina"! Njih rekord v kongresu bo torej dovolj jalov.

Prihaja čas, ko bo znižanje velikega davčnega bremena res zelo nujno za gospodarstvo dežele. To breme je vsled vojne in oboježenja zelo veliko vsa zadnja leta, od 1940 naprej. Obremenjeni so zlasti delavski sloji, posebno delavske družine in posamezniki z majhnimi dohodki. Toda resnica je, da to breme občutijo tudi premožni in bogati sloji, kajti tudi oni plačujejo visoke davke. Toda njim še vedno ostane toliko v žepu, da lahko razkošno žive in si poleg tega lahko grade še večja bogastva. Na drugi strani je skoro polovica delavcev in malih farmarjev, ki so brez vsakih prihrankov in žive od danes do jutri, temu pa plačujejo visoke vidne (dohodninske), še bolj pa nevidne davke, ki so naloženi skoraj na vse potrebščine. Toda dokler je delo in zaslužek in zdravje, še gre, ali kadar tega ni, tedaj pa se odpre pekel in take delavske družine se takoj znajdejo v revščini in pomanjkanju. In za mnoge delavce že prihajajo suha leta...

Vsaka količak poštena in ljudska vlada bi seveda skrbela, da bi manj srečnim ljudem z majhno plačo in nizkimi dohodki čim prej in čim bolj olajšala davčno breme. Kdor na primer zasluži manj kot tisoč ali \$1.200 na leto, bi moral biti prost vsakega dohodninskega davka; kajti takl dohodki ne zadostujejo niti za bedno življenje. Ampak v kongresu ni bilo razen od par poslancev nobenega glasu, da se tem ljudem olajša davčno breme in dvigne izjemščina od sedanjih \$500 na \$800 ali \$1.000. Tudi administracija je o vsem tem molčala kot grob in ni proti republikancem podvela nobene iniciative za zmanjšanje davčnega bremena revnim slojem.

S to idejo je prišel Truman na dan šele v svoji vetovni poslanici, toda tudi to samo radi tega, da je lažje opravičil svoj veto. Sploh je bil njegov veto predvsem politična poteza. Z njo je republikancem izpodbil tla, da prihodnje leto ne bodo mogli loviti glasov z bahanjem, da so volilec znizali davke. Iz predsedničkove poslanice je razvidno, da misli po novem letu administracija podyzeti iniciativo za znižanje davkov. Zato so republikanci zdaj tudi toliko razjarjeni. Neglede kako velik slabic je Truman kot predsednik, jo je s tem vetom republikancem vsekakor dobro zagodel. In to je vse, kar je mogoče reči o tej njegovi akciji.

SIRJENJE KUGE STOPROCENTNEŽEV

Po prvi svetovni vojni "za končanje vojne" in "demokracijo" smo v tej deželi dobili znane Palmerjeve gonje in progone, pred katerimi ni bil varen nihče, ki je imel količak "nevarne" ideje. Tarča tistih progono so bili levčarji — socialisti, komunisti in IWW-isti ali "vobljivi". Po deželi se je bila razvila pravcata drhalaska strahovlada, ki se je posluževala tipičnih fašističnih metod, kakor se jih je tudi justični department.

Danes, po "vojni za odpravo fašizma" se v deželi razvija podobno vzdušje, slična "antirdečkarska" histerija. Razlika je v tem, da se do danes še niso pojavile kakšne organizirane drhalaske skupine, ki bi na svojo roko terorizirale državljane kot so jih v vojni in po vojni "za demokracijo". Tudi justični department še k sreči ni izgubil svoje glave in pričel s podobnimi gonjami kot pod zloglasnim Palmerjem. Vzrok za oboje je v veliki meri v tem, ker je delavsko gibanje danes veliko močnejše kot pred 25 leti in so torej široke delavske mase manj podvržene histeriji, ker naje več ali manj vplivajo unije, in to kljub vsej svoji konservativnosti in politični nezrelosti. So seveda še drugi vzroki — izkušnje Evrope s fašističnimi grozodejstvi, od katerih se je nekaj naučilo tudi ameriško ljudstvo, brezmejno profitarstvo, tirade in gonje proti unijam ete. Pred teroform se danes najbolj tresejo vladni uslužbenci, katerim reakcija grozi s "čiščenjem".

In kljub temu, da je ljudstvo danes veliko bolj imuno pred "antirdečkarsko" histerijo kot je bilo pred 25 in več leti, se ta kuga še vedno širi po deželi. Poleg kongresa jo je reakcija zanesla tudi v državne zbornice v obliki drakoničnih antidelavskih predlogov in poskusov za ustanovitev sličnih "un-American" (pravilno) odborov kot ga ima nižja zbornica kongresa. Namen teh odborov je insceniranje sličnega terorja kot smo ga videli pod Palmerjem in Daughertyjem. Tudi v Illinoisu in Pennsylvaniji

KOROŠKI SLOVENCİ SO SE BORILI NA STRANI ZAVEZNIKOV ZA SVOJO SVOBODO

Priredil FRANJO ALES, Ljubljana

Mnoga desetletja so bili podvrženi Slovenci na Koroškem raznarodovanju in političnemu ter gospodarskemu nasilju. Koroška je bila v zgodovini zibelka prve slovenske državnosti. Na tem ozemlju je bila ustanovljena velika država Karantanija. V koroški deželi so nastali tudi prvi kulturni spomeniki slovenskega naroda in Koroška je postala skoro najvažnejše središče slovenske književnosti.

V novejši dobi so nemški šovinisti in pangermanisti še bolj stiskali slovenske predele z vsemi sredstvi, da bi ponemčili prebivalstvo, ki se je nemškemu valju upiralo z vsemi močmi. Po prvem uradnem štetju leta 1946 je živelo na tem področju nad 90% Slovencev in komaj 10% Nemcev. Pred 37 leti je bilo tu še vedno 107.000 Slovencev in 38.000 Nemcev, ki so izpodirali naše rojake iz mestnih središč. Vaško prebivalstvo pa je ostalo še danes etnično strnjeno slovensko.

Po "anschlussu" so imeli naši rojaki na Koroškem še manj nacionalnih pravic. Tudi v cerkvi se je slovenski jezik manj uporabljal. Iz teh in narodnostnih razlogov so tudi slovenski katoliški duhovniki sodelovali med osvobodilno vojno na strani splošnega narodnega odpora in kljub klevetam, ki jih trosijo sovražniki nove Jugoslavije po Koroškem, so skoraj vsi duhovniki podpisali resolucijo, v kateri zahtevajo za Slovence nacionalno svobodo in priključitev k ljudski republiki Sloveniji v sklopu Jugoslavije. Med osvobodilno vojno je bilo 90% slovenskih duhovnikov po zaporih in v nemških koncentracijskih taboriščih.

Med osvobodilno vojno od leta 1942 do 1945 so koroški Slovenci organizirano sodelovali v boju proti nacizmu na strani zaveznikov. Pomen te borbe je viden v tem, da je bila pri njih dolgo časa britanska vojaška misija. Naša Koroška je dala v osvobodilni vojni nad 3.500 partizanskih borcev, od tega je bilo 80% koroških Slovencev, 12% iz drugih pokrajin, ostali so bili Rusi, Poljaki, Francozi in drugi. Prvi partizanski odredi so napadali sovražnika že jeseni leta 1942. Ti odredi so zadali Nemcem težke material-

ne in človeške izgube. Več kot 800 Nemcev je bilo ubitih, nad 10.000 pa onesposobljenih za borbo. Partizani so imeli 1.080 mrtvih, 710 ranjenih, 317 pogrešanih in tujetih.

Iz tega se vidi, da so si koroški Slovenci z lastno krvjo in s težkimi žrtvami priborili pravico do osvoboditve izpod tujega jarma. Odrekanje pravice do združitve slovenske Koroške s skupno domovino Jugoslavijo je teptanje načel, ki so jih veliki zavezniki svečano proglasili.

Med osvobodilno vojno so koroški šovinisti prizadejali slovenskim kulturnim ustanovam milijonsko škodo. Od leta 1938 so uničili skoraj vse slovenske odre s kulisami, garderobami in ostalimi rekviziti. Uničene so bile vse slovenske knjižnice, med njimi tudi osrednja v Celovcu, ali skupaj nad 46.000 knjig, vsi arhivi, zbirke, dalje slovenski domovi v Žitavi vsi,

Podljudelju, vsi društveni lokali itd. Uničen je bil tudi ves notni material slovenskih pevskih društev in vsi instrumenti.

Slovenska Koroška je bila edina pokrajina v Avstriji, v kateri se je ljudstvo z orožjem v roki borilo na strani zaveznikov.

Koroški Slovenci so s "krvnim plebiscitom" dokazali, da hočejo biti končno svobodni in se priključiti k Jugoslaviji. Ta težnja in zahteve po nacionalni svobodi prihajajo do izraza na številnih zborovanjih, kjer izjavljajo, da nadaljuje borbo za svojo osvoboditev in priključitev k FLR Jugoslaviji.

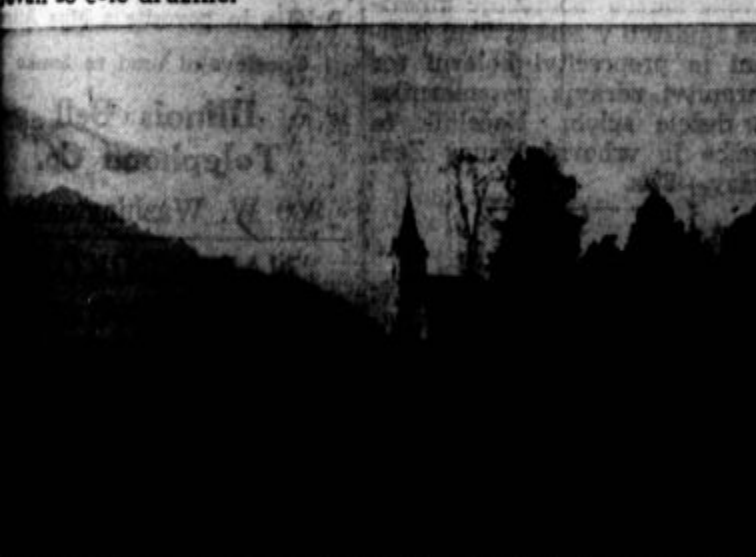
Jugoslavija podpira svoje koroške brate v njihovem boju za priključitev. Jugoslavija zahteva priključitev iz narodnostnih, zemljepisnih, zgodovinskih, gospodarskih, strateških in kulturnih razlogov.

(Konec prihodnjic.)

Vrbako jezero na slovenskem Koroškem

Nacisti so izseljevali koroške Slovence v nemška koncentracijska taborišča. Najprej so jih gnali v Bellak, odkoder so jih nato poslali v Dachau, Mathausen in druga "taborišča smrti". Iseljivali so cele družine.

Korte so zaslovene že v letu 1942 kot prva borbena postojanka slovenskih partizancev na Koroškem.

Celovec je kulturno središče Slovencev. Tu so bili položeni temelji slovenski književnosti in tu so nastikali na milijone izvodov slovenskih knjig. Celovec je bil vedno slovenski, šele sednja desetletja je postal radi nasilne germanizacije umetno ustvarjen nemški otok v slovenskem ozemlju.

Iseljavanje koroških Slovencev med osvobodilno vojno se je vršilo načrtno. Prve selitve so se izvršile med 14. in 15. aprilom leta 1942. V nekaj minutah so morali slovenski kmetje z otroki in ženami ter malenkostno prilago zapustiti svoje domove in zemljo, ki so je njihovi dedje obdelovali že 1.300 let.

Prvi partizani na slovenskem Koroškem so se pojavili že leta 1942. Skupina slovenskih partizancev na premiku. Na Koroškem je bilo med osvobodilno vojno nad 3.500 partizanskih borcev, ki s prizadevali Nemcem težke krvne in materialne izgube.

Skupina koroških Slovencev, ki je bila izseljena v Nemčijo. Vse kmote z otroki in ženami vred so strpali v koncentracijsko taborišče Rechenitz.

"Beguni v Ameriki"

(Ocenil Stephen Pearce)

Vseskozi zgodovino so se dogajale selitve ljudi, ki so bežali iz svojih domovin, da utečejo preganjanju in zatiranju. Novost v množičnih selitvah, ki so se pričele ob pričetku pohoda totalitarizma v Evropi, je bila obsežnost istih in skrajna brutalnost, s katero je bilo preseljevanje sproženo. Poleg tega ni bilo nikdar v zgodovini toliko dežel, iz katerih bi prihajali begunci in nikdar toliko zatočiščnih krajev, nudečih začasno ali trajno zavetje.

Naša dežela je trajno zatočišče in vsakdo, ki bi rad našel odgovor in znanje o Evropejcih, ki so iskali varnosti v tej deželi, bo našel nanje v nedavno izdani knjigi "Refugees in America". To knjigo je spisal profesor Maurice R. Davie, predsednik oddelka za sociologijo na Yale univerzi in jo je smatral za poročilo odbora za proučevanje nedavnega naseljevanja iz Evrope. Profesor Davie je vodil te študije, ki dajejo polne podatke o številu, narodnosti, starosti ter ekonomskem in socialnem ozadju beguncev. Poleg tega knjiga pove, kaj mislijo Američani o teh pred nedavnim v Ameriko došlih beguncih, kot tudi kaj mislijo o Ameriki oni sami in kaj delajo v naši deželi.

Vsi Američani se spominjajo, koliko je bilo zanimanja v svetu v splošnem, ko so ti preganjani ljudje prvič pričeli prihajati v Ameriko. To je bilo ravno pred izbruhom druge svetovne vojne in nekateri Američani so pozdravili te nove naseljence kot važne skupine prinašajoče dodatnega bogastva naši kulturi in našemu ekonomskemu življenju sploh. Nekateri pa so jih gledali z nezaupnostjo mence, da bodo znabiti postali s časom prevratni elementi, nevarni naši družbi in našemu načinu življenja.

Govorilo se je mnogo o številu beguncev, pripuščenih v Zed. države. Nekateri govorice so postavljale število visoko, čes, "da je deželo preplavilo milijon beguncev"—to v času med leti 1933—1934, ko je prišlo v Ameriko vsega skupaj le 499.996 naseljenecv iz vseh dežel. Močno je bila tudi razširjena govorica, da so vsi pripuščeni begunci židje. Dejstvo pa je, da je bilo med omenjenim številom pripuščenih samo 168.128 židovskih beguncev, torej manj kot polovico od 499.996 pripuščenih imigrantov.

Knjiga "Begunci v Ameriki" odgovarja še na mnoga druga vprašanja, ki se jih je dosedaj obravnavalo na podlagi površne informacije—knjiga namreč nu-

di naseljeniški seznam ter druge važne in informativne statistike. Pogosto pa tudi navaja dramatične epizode, temelječe na odgovorih navedenih na vprašalnih polah, katere so izpolnili begunci ob zaprositvi za pripustitev v Zed. države. To meče luč na življensko ozadje mnogih beguncev, kajti v knjigi profesorja Davieja opazimo, da je bilo med pripuščenimi begunci 425 profesorjev in učiteljev—dovolj za tri manjše univerze. To število profesionalcev je najti med 13.000 priseljenimi begunci. Potem pa je prišlo sem tudi več to znanstvenikov, ki so potem doprinali in še doprinali k znanstvenim in tehnološkim pridobitvam naše dežele ter Zed. narodov sploh. Med prvake teh je šteti Alberta Einsteina in Enrica Fermija, ki sta doprinesla svoj delež k razvoju atomske energije.

Med begunci, ki so tekom nacijskega preganjanja dosegli našo obal, je bilo tudi več tisoč zdravnikov. Kakih 1600 od teh je izpolnilo vprašalne pole. Navzlic težavam prilagoditve in novi deželi, je število teh doprineslo k razvoju na polju naše medicine in zdravstva.

Nekateri zdravniki-priseljenci so si poiskali mesta na podeželju, kjer je bilo pomanjkanje zdravnikov, ter so tekom vojne pokazali ne samo nedeljivo lojalnost do Zed. držav, pač pa so bili pripravljani braniti to deželo s svojimi "življenji", če treba. Mnogo jih je vstopilo v vojaško službo, v kolikor so to dopuščale naše tozadevne postave in regulacije. Vsi ti—nedržavljeni in naturalizirani državljani—so v obrambi svoje nove domovine storili svoje dolžnost.

Njegova knjiga "Refugees in America" je docela objektivna; vsekakor pa dejstva, ki jih je odkril in prikazal, vodijo do zaključka, ki se izraža v naslednjih njegovih besedah:

"Noben izrečen begunski problem ne obstaja v Zed. državah; obstaja le naseljeniški problem, problem, ki je obstajal skozi vso našo zgodovino in katerega se je rešilo vsako generacijo sproti z dobro razsodnostjo in pravico, v korist razvoju in večjemu blagostanju Amerike . . ."—Flis.

Ameriška zdravstvena javna služba v akciji

Nedavni pojav nekaj slučajev koz v mestu New Yorku in v sosednih okrajih je opozoril javnost na izvršno delo krajevnih zdravstvenih oddelkov in obenem tudi na delovanje ene najvažnejših agencij zvezne vlade—javne zdravstvene službe. Ta vladna agencija je imela svoj izvor v kongresni vzpostavitvi mornariških bolnic, kjer se je nudilo zdravstveno oskrbo ameriškim mornarjem. Kasneje se je tozadevno zakonodajo raztegnilo, da je zdravstvena služba vključevala druga širša polja zdravstva ter nudila pomoč številnejšemu prebivalstvu. Danes se po pravici ta javna služba naziva za "policijska narodovega zdravja."

Za časa pojavnosti koz se je zdravstvena služba izkazala sijajno, ko je takoj poslala za nosilcem bolezni svoje uslužbenke. Dognano je bilo namreč, da je koz prišel na svet, ko je nekdo Mehikanec, ki je prekorachi našo mejo pri Laridi, Texas, in potem nadaljeval pot z avtobusom do New Yorka. Zdravstvena služba je svojim ljudem sporočila, naj takoj pregledajo vse hotele in obpote kabine za turiste, v katerih se je Mehikanec morda kaj ustavil. Poiskali so tudi osebe, ki so se vozile na istem avtobusu ter jim svetovali, naj se dajo takoj cepiti proti kozam.

Da se prepreči morebiten izbruh epidemije koz, je bilo odrejeno splošno cepljenje v mestu New Yorku. Pri tem je sodelovala javna zdravstvena služba, ki je tudi v tem slučaju natančno proučila možnost zanešenja epidemične bolezni po eni sami osebi. Spričo tega se bo odslej podvojila pažnja pri pripustitvi tujih in domačih ljudi, ki prihajajo v deželo od zunaj. Na vseh točkah vstopa v Zed. države ima zdravstvena služba nastavljen uniformiran zdravstveni uradnik, ki pregledajo slednjega potnika preden je pripuščen v deželo. Sicer je ravno v slučaju koz težko spoznati bolezen v njenem začetnem štadiju—vzane namreč dva do tri tedne preden se znaki bolezni pokažejo na zunanji. Dotlej pa boleznj sploh ni moč ugotoviti.

Naša zvezna javna zdravstvena služba pa ima še druge funkcije. Proučuje mentalne in fizične bolezni človeštva in obenem razvija ter uvaja metode preventivnosti in kontrole. Poseduje mnogo laboratorijev v to svrhu, a največji je National Institute of Health, kot tudi institut za raziskovanje raka, ki postaja ena najbolj nevarnih in smrtonosnih bolezni v Zed. državah. Po posredovanju te zdravstvene službe se nakažejo soline obetajočim talentom na polju raziskovanja raznih bolezni in medicine sploh. Univerze, laboratoriji ter razne druge privatne institucije prejema pomoč od federalne zdravstvene agencije. Njenega sodelovanja so deležne z ozirom na sanitacijo in splošno zdravstveno službo posamezne države ter mesta, okrajji itd. Pod njenim vodstvom se izvajajo programi za kontrolo tuberkuloze, raka in spolnih bolezni. Industrijska in higijena in splošno javno zdravje dobiva istotako pozornost zvezne zdravstvene agencije, ki tudi z ostrim očesom pazi

(Dalje na 4. strani.)

Slika prikazuje "ustoličenje" knezov na Gosposvetskem polju. To je bil edinstveni obred v Evropi. Na ozemlju sedanje Koroške je bila prva slovenska država, Karantanija imenovana. Kneze je v celico in potrjevalo ljudstvo samo po svojih zastopnikih. Novovzpostavljeni knez je bil slovenski ustoličen na "knežnem kamenu" pri Krnskem gradu na Gosposvetskem polju. Ustoličenje je tudi kasneje, ko so zavladali deželi nemški knezi, vrátilo po slovenskem občinstvu in slovenskem jeziku.

Zemljevid slovenske Koroške. Jugoslavija je zahtevala v svoji spomenici tista ozemlja, na katerih prebivajo že 13 stoletij Slovenci. Med osvobodilno vojno so se leta 1942 nastale na tem ozemlju organizacije Osvobodilne fronte. Poleti 1943 sta bila formirana dva osvobodilna odbora. Kasneje pa Pokrajinski odbor OF za Slovensko Koroško. V Celovcu je bil aprila 1943 ustanovljen Mestni odbor OF. V Bellaku pa 1. 1944 poletni 7 odborov OF z skupniki po tovarnah in gradih. Odbori Osvobodilne fronte so bili v Blacah, Bistrici na Zili, Ziljci, Podkloštru, Stircku, Bistrici, Toplicah, Bellaku, Marjii na Zili, Maločah, Ločah, Bekštajnu, Ovcni, Področnici, Na Dravi, Kostanjeh, Lipi, Rožeku, Logi vasi, Št. Jakobu v Rožu, Št. Tiju, Škofičah, Venci, Švečah, Bilcovu, Veljni vasi, Bistrici v Rožu, Zavrhu, Brodeh, Slovenjem Pilberku, Svezni vasi, Kapli, Dravi, Podljudelju, Bajdišah, Kotmari vasi, Hodišah, Otoku, Na Dohlici, Poreču, Blatogradu, Otoku, Krivi vrbi, Št. Vidu, Št. Martinu, Celovcu, Št. Petru, Žreku, Št. Urhu, Vetrinju, Hodišah, Rihpolju, Lcki, Kočuh, Bajdišah, Solih, Korseh, Bell, Železni Kapli, Toplinici, Rebrci, Klančah, Bistrici vasi, Podjuni, Galčiji, Rikari vasi, Mahličah, Kemnu, Grabštajnu, Zagorju, Tribinjnu, Bistrici vasi, Tinjah, Šmarjeti, Velikovcu, Vovbrah, Djekšah, Krčanjah, Pustriči, Grebinju, Drbrli vasi, Prilbi vasi, Globanici, Bistrici, Libučah, Pilberku, Sv. Danijelu, Žvabeku, Libeličah, Sušici, Blatu, Mezlovem, Sinči vasi itd.

KRIVDA

FRANCE BEVK

(Nadaljevanje)

Toliko omamne, življenjske sile je bilo v Florjani, da mu je zamamilo trpko čustvo. Položil je roko čez njena pleča, oči so mu nehote ušle v bela nedrja. Srednji gumb na rdečkasti bluzi je bil odpet, skozi odprtino je gledal rob popisanega papirja.

"Ana, kaj pa je to?"

Florjan se ni zasmel, zarezel se je, tako zmagoslavje ga je prevzelo ob tem razkritju. Ana je planila kvišku in mu izrgala pisanje iz rok.

"Pusti to! Pusti to!"

"Dejala si, da nisi prejela pisma. Daj meni!"

"Ne, ne! Neumnosti so. Pusti, da rajši razgram."

Ana je bila močna. Naj je Florjan še tako zviljal njene roke, ji ni mogel vzeti pisma. Imel je občutek, da drži krhko posodo v rokah; bal se je, da je ne razbije. Duša mu je bila polna žalosti in srda.

"Daj mi, sicer ti pokvarim roko!"

"Pokvari! Florjan, jaz bom huda. Ajoj!"

Mož jo je dvignil na roke ko peresce; držal jo je ko enoletnega otroka, da je nihala pod stropom.

"Povej, kaj je s tem pismom ... sicer ... te izpustim na tla ... Pridušim se ti ..."

Ana je trepetala.

"Povem ti ... neumnosti so ... Neki norec, ki ga nisem marala vzeti, mi je pisal ... To je vse ... Saj mu ne bom odgovorila ..."

Florjan jo je spustil v naročje, zaujčkal jo je ko otroka.

"In ti si lagala? Kdo je taka šema, da ti poročni piše?"

Zrl je v njen obraz in opazil, da Ana ne more odgovoriti. Imela je polna usta, nekaj je žvečala. Pismo. Moža je navdalo z novim sumom. Spustil je ženo na tla in zarohnel!

"Daj tisto meni!"

Bilo je prepozno. Ana je pogoltnila papir in se začela daviti. Postala je rdeča in zaripala v obraz. Florjan se je kljub tihim mrzljivi zbal zanj. Udaril jo je po hrbtu. Ani so stopile solze v oči. Zasopla je in se sesedla na posteljo. Prsi so se ji burno dvigale.

Gledala je, ko da prosi usmiljenja in odpustila. Florjan je strmel, strmel, strmel. Za vekomaj je pokopana skrivnost, ki bi je ne bila smela pokopati. Četudi pove resnico, on ji ne bo verjel. Zadelo ga je bridko, se pomešalo s srdom, da za hip ni vedel, kaj dela. Stisnil je pesti in pianil do nje, da bi jo bil.

Ana je dvignila roke in ga pogledala začudeno vprašujoče. Obstal je. Nad nečem je moral znesti svoj srd. Zgrabil je skrinjico spominov in uničil vse, kar mu je prišlo v roke. Ana je jokaje zdrknula na kolena in stokala:

"Florjan, ne bom več! Saj ne-bom več!"

Bila je ko dete. Mož jo je dvignil, bilo ga je sram. Bridkosti radi pisma in zle sumnje ni mogel v hipu preboleti. Šel je v krmčo in se vrnil pozno v noč domov.

Žena ga je bede pričakovala: boječa, vdana. Nekaj neznanega je bliskalo v njenih očeh. Ko se je ozrla v moževe oči, je videla isto motno svetlobo.

3.
Ana je rodila Florjanu hčerko; nato sina, ki je imel svetle lase, je redko jokal in s temnimi očmi strmel v lok nad zibeljo. Krstili so ga za Jožeta. Hčerka je umrla že drugo leto, sin je rasel. Tretji otrok je bil znova deklica; rojena je bila okrog svete Ane, dali so ji materino ime. Rodila sta se še dva dečka; oba sta umrla, preden sta shodila.

Ostala sta dva otroka, letala okrog hiše, se valjala v blatu, gazila travo, plezala po skalah in grmovju, polnila s krikom vso rupo. Od jutra do večera, s poletja v zimo isto delo, iste skrbi in iste besede. Prvi naval ljubezni in ljubosumja se je umaknil mirnemu toku življenja. Ana je bila skrbna, molčeča. Prizora, ki se je bil dogodil prvo leto v kamri, se je spominjala z grenkostjo. Florjan ni bil več nežen nasproti nji, a tudi surov ne, le možki in odločen. Znal je reči modro besedo, zgrabit za delo. V obilici niso živeli, pomanjkanja ni bilo. Tu in tam je stresel denar v skrinjo: "Za hude čase in za Anino dobo."

Vse proste dni, ko ni bilo nujnega dela na polju, je hodil po vaseh in delal strehe. "Drugim slamnate strehe, a nam opeko. Še leto dni, streho doli, novo nadstropje prizidamo in postavimo novo ogrodje."

"Škoda denarja," je dejala žena. "Saj je tudi tako dobro." Vendar je bila vesela, da bo bivala v lepi hiši.

Tistega leta, ko je Strehar z Jožetom zaznamoval smreke, ki naj jih v jeseni požagajo za popravo hiše, je začela svetovna vojna. V Zabreg so prišle solze, vojnopoštne dopisnice, podpore, ranjenci, pijane ženske, nezakonski otroci in druge, dosihmal neznane stvari. Mož je so odšel. Strehar je odložil popravo hiše za eno leto, da neha vojna. Morija ni nehala, hiša je čakala. Čas je bil bridke. Florjan se je stežka branil, da bi kaj porabil od prihranjenega denarja. Kličali so ga v bližnje in daljne vasi, da jim je popravljal strehe, ki so jih bili v prvih vojnih dneh ganemarili.

Z bojne črte so grmeli topovi ...

Nekega dne so se kmetje ponorčevali: "Ti bi moral videti vojno, ki tičiš tako visoko."

"Vraga vidim!" se je Strehar ujedal žolčljivo. Vojne je bil sit do grla. "Zrakoplove vidim, šrapneli jih podijo. To je igra! Da bi jih zlodej!"

Drog pod nogami je zacvrkal. Florjana je spreletelo. Odkar je bila vojna in ljudje niso govorili drugače kot o ranjenih in mrtlih, ga je venomer preganjal strah pred nesrečo. Zagodrnjal je: "Čemu se le pobijajo ljudje med seboj?" Poklical je Jožeta: "Pojdi po trte; v koritu ležijo."

Jože se je vrnil, pogledal na streho, očeta ni videl. Zlomljeni drog je stal pokoncu, naslonjen na streho. S tal je bilo slšno obupno, zahteglo stokanje. Poleg kupa stare, preperete slame je uzrl očeta. Ležal je na kamenju, zavijal oči in se opiral na roke. Ni se mogel dvigniti. "Aj! Pusti me! Tam me boli, boli! Pokliči ljudi! ..."

Florjan je besnel od bolečine, pordele oči so se mu polnile s solzami ...

(Dalje prihodnjič.)

iz ene najhujših gospodarskih kriz, kar so žal že mnogi pozabili in se vračajo k onim, ki so bili v veliki meri odgovorni za poostritev in dolgotrajnost depresije. Silno sovraštvo si je nakopal v vrstah ekonomskih mogotcev s svojo delavstvu prijazno inicijativo. Izmed vseh merodajnih osebnosti je bil prvi, ki je spoznal svetovno nevarnost fašizma in zagrmel proti nji.

Nikdar ni priznal sramotnih in usodepolnih monakovskih sklepov in diplomatskih konzularni čehoslovaški zastopniki so v Ameriki dalje funkcionirali, kakor da se anglo-franco-sko-nemško-italijanska konferenca nikdar ni vršila. In ko je dolgo predvidevana fašistična agresija postala gotovo dejstvo, je storil vse, kar je bilo v njegovih močeh, da odpre ljudstvo oči in spozna nevarnost, ki je pretlila vsemu svetu. Pomoč, ki jo je potem Amerika dajala zavznikom, še preden je bila sama zavratno napadena, je v veliki meri pomagala do zmage. Roosevelt pa ni delal samo za vojne uspehe, ampak je napel vse svoje moči za mir, ki naj bi bil imel podlago za trajnost in ohranitev sloge med vsemi protifašističnimi narodi. Če se vpošteva vse to, pač lahko vsak svobodoljubec in napredno misleč človek zakliče spominu velikega Roosevelta slavo. Slava mu!

Rooseveltova smrt v kritični dobi pa ni pomenila samo osebnih izpremembe v Beli hiši. Nasledil mu ni Henry Wallace, ki je bil do zadnjih volitev njegov podpredsednik, temveč gospod Truman, v širši javnosti malo znan demokrat južne konfesije. V začetku so bile njegove smerne nejasne in neodločne. Toda sčasoma se je pokazalo, da vplivajo nanj le tisti demokrati, ki so vedno delali njegovemu predhodniku preglavice in so si sedaj rekli, da je prišel čas za politiko ekonomskih Bourbonov—doma in po svetu. S tem preobratom je bilo kajpada prizadeto tudi SANSovo delo. Ampak da se to pravilno presodi, je treba poseči nazaj v dobo SANSovega rojstva in še dalje v čas dogodkov, ki so bili tako rekoč SANSova dedščina.

Ideja federativne, demokratične jugoslovanke republike Slovencev v Ameriki ni bila neznana. Rodila se je tukaj neodvisno v dobi prve svetovne vojne, ko so prihajali sem odposlanci iz 'starega kraja' in vsiljevali ljudstvu dinastijo, ki jim je bila bolj važna od same Jugoslavije in njenih narodov. Namesto da bi ga bili navdušili za osvoboditev njegovih bratov in sester izpod habsburško-nemškega jarma in za svobodno združitve vseh jugoslovanških narodov, so ga s svojimi metodami odbijali. Tako n. pr. je dr. Potočnjak, ko je prišel v Ameriko, izzval veliko ogorčenost z otklicem, izdanim preden se je sploh s kom posvetoval, v katerem je bilo med drugim rečeno: "Bijeli car ratuje za vašo slobodu." Njegov evangelij je bila krfska deklaracija, pri kateri niso imeli jugoslovanški narodi nobene besede in eden njihovih prvakov je dejal, da je treba idejo te deklaracije narodu vsiliti. Večina ljudstva se je želela udeleževati, pa se pod takimi pogoji ni mogla. Avstrijakantov je bilo med Slovenci prav malo, med Srbi nič, med Hrvati nekaj več, toda ne toliko, da bi njihove večinoma komične demonstracije kaj zalegle. To je torej bilo dobro in treba je bilo le razumeti, kaj masa misli in ji to povedati na razumljiv način.

Leta 1918 je v 'Proletarcu' izšel članek o jugoslovanški republiki in odmev je bil tak, da je slovensko napredno ljudstvo zahtevalo organizacijo. Tako je nastalo Slovensko republikansko združenje (SRZ) na podlagi "Čikaške izjave", katero je izdelal odbor zastopnikov raznih organizacij. Kmalu se je to prelevilo v "Jugoslovanško republikansko združenje" (JRZ), ko so pristopili srbski socijalisti, večje število Hrvatov in nekoliko Macedoncev. Zanimanje se je zbudilo tudi ponekod med Bolgari. Iz skromnega začetka se je razvilo resnično masno gibanje, kakršnega Slovenci v tej deželi še nikdar prej niso poznali. Izdajala se je revija v angleškem jeziku, ki pač ni pripadala nobenim dohodkov, ampak je zbudila med mnogimi ameriški krogi zanimanje za

Na sliki vidimo vojnega veterana George H. Whitakerja, ki je v bitkah na Pacifiku izgubil vid za svojo domovino. Ko ni mogel zmagovati odplačil na svojo hišo v San Franciscu, Calif., je njemu in njegovi družini pretlil igon iz stanovanja. Na pomoč so mu prišlo bližnji sosedje, ki so sporočili mestnim oblastem, naj nekaj ukrepejo. "Začasní župan Jesse Colman (desno) je obljubil pomoč."

jugoslovanško vprašanje. Nobene sobote ali nedelje ni bilo, da se ne bi kje vršili veliki shodi. Delo se je še potenciralo, ko je prišel primorski problem na dnevni red. Delegacija združenja je bila v zvezi s tem vprašanjem zaslšana v senatnem odseku za zunanje zadeve, kateremu je predložila obširno spomenico. Druga delegacija je bila sprejeta v Beli hiši. Nobena prilika se ni prezrla, da se ameriška javnost seznanila z dejstvom slovenskih in jugoslovanških problemov. V Ameriki je bilo splošno razširjeno mnenje, da je bila Avstrija po nedolžnem potegnjenju v vojno kot "žrtve" cesarja Viljema. O krivdi Nemčije seveda ni moglo biti nobenega dvoma, Jugoslovanško republikansko združenje pa je razprševalo tudi bajko o nedolžni Avstriji s članki in lekcijami o Aehrenthalovi in zlasti Berchtoldovi zunanji politiki, ki je bila vse čas, posebno pa ob balkanski vojni skrajno hujskajoča in je skušala s vsemi sredstvi najti pretvezo za napad na Srbijo in Črno goro. (Dalje prihodnjič.)

AMERIŠKA ZDRAVSTVENA JAVNA SLUŽBA V AKCIJI
(Nadaljevanje s 3. strani)
na uporabo (in zlorabo) narkotičnih sredstev.
Ameriški mornarji so še vedno deležni pomoči od te javne službe, mornarji na tujih ladjah tudi dobe zdravstveno pomoč v naših pristanih, toda lastniki ladij dobe račun za nudenje take pomoči njihovim posadkam. Zdravniki federalne zdravstvene službe pregledajo prošice za vladne službe in druga podobna državna javna dela. Slednjemu Američanu pridejo tudi vedno pred oči knjižice, razstave, letaki in druga sredstva s katerimi Zvezna javna zdravstvena služba izobrazuje ameriško ljudstvo v zdravstveni higijeni in preprečitvi bolezni ter ohranitvi zdravja posameznika in dežele sploh. Načelnik te službe je vrhovni kirurg Zed. držav.—Fla.

Iz Aten
V okvirju zakonodajnih reform pripravlja grška vlada zakon o postavljanju vsake zakonitosti izven zakona. Četudi novi zakon še ni uradno sprejet, je kljub temu praktično že zveljavljen v uporabi.

V Prosveti so dnevne svetovne in delavske vesti. Ali jih čitate vsak dan?

Razni mali oglasi
STEADY JOB FOR WOMAN
for light housework and personal laundry—5 days a week
Noon thru dinner
MIDWAY 6459
NAPRODAJ
Grocerija in mesnica, brez ali s poslopjem, v hrvaški ukrajinski sosesčini na West 47 cest Chicago.
Telefon: Yards 8901

EXTRA ZA BRALCE PROSVETE!
Ker imam veliko zalogo vrhunske obleke za moške, ženske, otroka, žisto kot novo, za pošiljanje v Evropo, prodam po zelo niski ceni. Moška obleka \$2.00; vrhna suknja \$2.00; ženski "jacket" \$2.00; vojaški hlače \$2.00; ženske obleke po 1.00 ceni. Pridite in prepričajte se same. Se pripravite: LOUIS KARP, 828 5th St., Milwaukee 4, Wis.

HIŠINJE
STALNO KRATKOURNO DELO
ČISTA, MODERNA POSLOPIJA
● IZREDNO VIŠOKE PLAČE:
75% na uro za pričetek
77% na uro po 3 mesecih
82% na uro po 6 mesecih
● 5 in 6 DNEVNI TEDEN
● URE: 5:30 do polnoči
● PLAČANE POČITNICE IN PRAZNIKI
● UNIFORMO PRESKRBITO, PROSTO PRANJE
● VEČ DELAVSKIH UGODNOSTI
Skušali vas bomo uposliti blizu vašega doma
Pridite in govorite s Miss All
Uposevalni urad za ženske
Illinois Bell Telephone Co.
309 W. Washington St.

NAROCNIKOM
Datum v oklepaju, na priložni listi (June 30, 1947), poleg vašega imena na naslovu pomeni, vam je s tem datumom potrdila naročila. Pomolite jo priložiti, da se vam list ne izgubi.

Chicago and Northern Illinois... Hands With Varied Skills and Vast Experience

V Chicago in severnem Illinoisu je dva in četrt milijona tovarniških delavcev, ki so klasificirani v več kot 2,600 vrst različnih strok ... dom najbolj strokovno izkušenih moških in žena na svetu

Več kakor 12,000 različnih industrijskih, transportacijskih in drugih podjetij v tej okolici, poslujoča se te velike delavske sile, so producirala in dostavila deset milijard dolarjev v izvršenem delu vsako leto med vojno.

Samo v eni grupi četrta milijona so moški in ženske izurjeni "tool and die makers, machinists, millwrights, bench assemblers, set-up men, inspectors, finishers and cutters." Skoro pol milijona delavcev v Chicagu in severnem Illinoisu ima precejšno industrijsko izkušnost. Ravno tako je tukaj tudi 150,000 ljudi, ki so izkušeni v vsakovrstnih transportacijskih oddelkih, najbolj izkušen na svetu.

Dom za več kot pol milijona uradnih in profesionalnih delavcev, Chicago in severni Illinois nudita tem ljudem največje število profesionalnih in strokovnih šol, ter raziskovalne (research) facilities na svetu.

Delavci v tej okolici so izvanredno zanesljivi. Skoro 70% se jih je rodilo v Chicagu in severnem Illinoisu ... največje procentno število domačih delavcev o katerem koli večjem industrialnem centru. Ti delavci so tudi visoko izolani, saj je proporcionalno število graduantov višjih šol tu večje kakor v katerem koli industrijskem okrožju.

Kolektivna pogajanja po izkušenih voditeljih vedno znižujejo zgubo delavskih ur radi delavskih razporov. V primeri s podeželskim stanjem je sedaj tukaj proporcionalno manj izgubljenih delavskih ur.

Zato, ker so delavci v Chicagu in severnem Illinoisu tako mnogovrstni in izkušeni v svojih strokah, je Commonwealth Edison Kompanija, ki ima za seboj že dolgo vrsto let obratovanja prepričana, da je njena bodočnost uspešno zagotovljena.

TERRITORIAL INFORMATION DEPARTMENT
Margaret Building—140 South Dearborn Street, Chicago 5, Illinois—Phone R.A.N.646 1517
COMMONWEALTH EDISON COMPANY

Z druge konvencije SANS-a

Poročilo predsednika Etbina Kristana

Politično in gospodarsko ozračje po vsem svetu je danes, ko se shajamo na drugi konvenciji Slovenskega ameriškega narodnega sveta, povsem drugačno od onega, v katerem smo zborovali na prvi naši konvenciji. Takrat je bilo kljub vsem vojnim strahotam nekaj neizmerno zadovoljivega v dejstvu, da so zavezniške čete povsod napredovale, da se je rdeča armada približevala jugoslovanškemu mejam in da ni moglo biti nobenega dvoma več o končnem porazu fašističnih sil in njihovih satelitov. Zavezniško sodelovanje je bilo vzorno na bojiščih kakor tudi v diplomatskih odnosih. Up, da ostane tako ne le do konca vojne, ampak da se s krvjo sloga v miru še bolj utrdi in se uresničuje srčne želje človeštva, za kar je bilo videti dano poročilo v sklepih "velike trojice" v izjavah vodilnih činiteljev zavezniških narodov, v resnem naglašanju potrebe svetovne enotnosti, se je zdel tako opravičen, da je bilo sliskati kaj malo skeptičnih glasov.

narodom in enakopravnost vsem ljudem, ne bi mogel zadovoljiti ekonomskih imperijalistov, katerim so veliki, večji in še večji profiti edina skrb. Toda zazdelo se je v tistih še ne tako davnih časih, da napreduje s padanjem fašizma svet skoraj na celi črti in se ni treba preveč ozirati na ljudi, ki ne znajo čitati ure, pa se smatrajo za take velikane, da bodo preobrnil vse zakone razvoja in s tem spojnega napredka. Ko je bil po tem pri jesenskih volitvah Roosevelt ponovno izvoljen za predsednika, se je zdelo, da je ves optimizem definitivno potrjen. Roosevelt je sicer zagovarjal tako zvano svobodno podjetništvo, ki dejanski ni svobodno, vendar pa so zanj glasovali tudi volilci, ki ne verjamejo, da jamči tak sistem najboljše enakopravnost, brez katere je demokracija prazna beseda. Tako so ravnali zato, ker ni z nobenim dejanjem pokazal, da se kdaj namerava vtikati v notranje zadeve drugih držav, dokler ne začno vplivati na zunanje odnose in postanejo nevarne za svetovni mir kot je bilo s fašizmom. S tem volilnim rezultatom se je zdelo, da je zagotovljena izpolnitev vseh obljub glede na bodoči mir in povojne odnose med demokratičnimi deželami, zlasti pa še med onimi narodi, ki so v teku vojne

skupno prelivali kri za ideale atlantskega čarterja in poznejših slovenskih izjav vodilnih zavezniških glav.
Toda v knjigi usode, kakor bi rekel mohamedanec, je bilo zapisano drugače. Franklin Delano Roosevelt ni doživel zmage nad fašizmom, za katero je bil vložil vse svoje sile in jo začel pripravljati še v času, ko je izolacionizem v tej deželi na vse grlo kričal, da naj Zedinjene države ostanejo nevtralne, kar bi pomenilo, da naj bi podpre nacistično Nemčijo in fašistično ostiše ter dale hitlerizmu signal za odprto pot. Lahko se pravi, da je naporom za poraz fašistične poaski žrtvoval svoje življenje, kajti če bi bil bolj mislil na samega sebe, na svoje zdravje in svoj mir kot na svojo ideal in mir vsega sveta, je zelo verjetno, da mu ne bi bilo treba leči v prezgodnji grob.
Naj se ta in oni ne strinja do pike z vsako njegovo besedo in z vsakim njegovim dejanjem—saj absolutne popolnosti še ni bilo v nobenem človeku—se mora vendar priznati, da je bil Roosevelt eden izmed ne preveč številnih resnično znamenitih predsednikov, kar so jih imele Zedinjene države od svojega rojstva. Gospodarska politika, kateri je zarisal smerne krčeviti opoziciji stari kropitnežev, je izvedla deželu